

Seniorer har haft de højeste prisstigninger

Af Martin Birger Larsen

Inflationen måles ofte ved forbrugerprisindekset, som angiver prisudviklingen for en gennemsnitlig forbruger i Danmark. Den oplevede inflation kan imidlertid være væsentlig anderledes for den enkelte, da vores forbrugsmønstre er ret forskellige og fx varierer gennem livet.

Denne analyse ser nærmere på forskelle i inflationen blandt forskellige husstandstyper som følge af forskelle i forbrugsmønstrene. Desuden inddrages udviklingen i den disponible indkomst, for at kunne vurdere ændringerne i realindkomsten for forskellige husstandstyper.

Analysens hovedkonklusioner:

- Fra 2006 til 2014 steg det samlede forbrugerprisindeks med 16,3 pct., hvilket svarer til en årlig inflation på 1,9 pct. Husstande med seniorer (60 år eller over) har oplevet væsentligt større prisstigninger, mens øvrige husstande har oplevet prisstigninger under gennemsnittet.
- Huslejen er steget mere end den gennemsnitlige prisudvikling, hvilket i høj grad er med til at forklare, at seniorers forbrug har været berørt af en høj prisudvikling, da de har et relativt højt boligforbrug. Omvendt har seniorerne haft mindre glæde end andre husstande af de faldende priser på fx computere, fjernsyn og biler på grund af et relativt lavere forbrug af disse varer.
- Husstande med seniorer har haft høj indkomstudvikling fra 2006 til 2014, hvilket betyder, at realindkomsten er vokset på trods af de høje prisstigninger for disse husstandstyper.
- Enlige under 60 år, som ikke har hjemmeboende børn, har som den eneste gruppe haft en negativ udvikling i realindkomsten.

Forbrugerprisudviklingen for forskellige husstandstyper

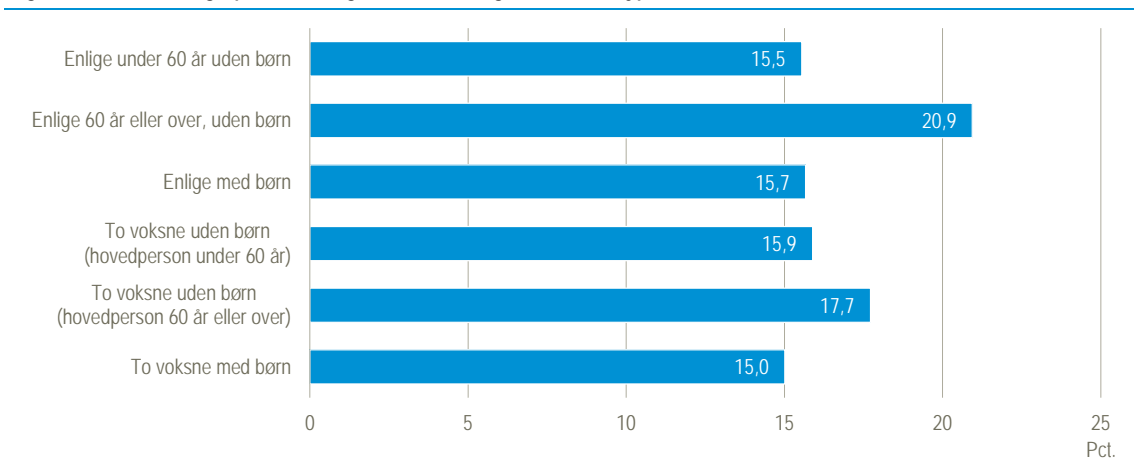
Husstande med seniorer har haft de største prisstigninger

Mens de gennemsnitlige forbrugerpriser er vokset med 16,3 pct. fra 2006 til 2014, har nogle grupper af husstande været berørt af en noget anderledes prisudvikling. Forskellene skyldes, at de forskellige husstandstyper har forskellige forbrugsvaner.

Husstande med enlige seniorer (60 år eller over) uden hjemmeboende børn har oplevet de højeste prisstigninger på 20,9 pct. fra 2006 til 2014. Husstande med to voksne uden børn, hvor hovedpersonen¹ er 60 år eller over, har oplevet de næsthøjeste prisstigninger på 17,7 pct.

De resterende husstandstyper har alle mærket prisstigninger under gennemsnittet i perioden. De laveste prisstigninger har været for to voksne med børn (børnefamilier), der har oplevet prisstigninger på 15,0 pct. fra 2006 til 2014, jf. figur 1.

Figur Forbrugerprisudviklingen for forskellige husstandstyper. 2006 til 2014

Væsentlige forskelle i sammensætningen af forbruget

Forskellene i prisstigningerne, som fremgår af figur 1, skyldes som nævnt forskellige sammensætninger af forbruget. De forskellige husstandstypers forbrug af varer og tjenester er vist i tabel 1. Fx fremgår det, at enlige seniorer uden børn har det højeste relative forbrug af bolig på 39,4 pct. af deres samlede forbrug.² Denne høje forbrugsandel skyldes især, at enlige seniorer bruger relativt lidt på alle andre varer og tjenester i forhold til andre husstandstyper, hvorfor den relative forbrugsandel på bolig bliver høj.

Prisudviklingen på bolig (23,9 pct.) har været højere end den gennemsnitlige forbrugerprisudvikling på 16,3 pct. fra 2006 til 2014. Den relativt høje prisudvikling på bolig skyldes særligt højere huslejer (som forklarer ca. 2/3 af stigningen), men også højere priser på el, vand og varme. Den højere prisudvikling på bolig kombineret med den høje forbrugsandel på bolig for enlige seniorer er i høj grad med til at forklare, hvorfor de har været berørt af de højeste prisstigninger i perioden.

Derudover har enlige seniorer et relativt lavt forbrug af varer med et teknologisk indhold, som typisk er faldet i pris henover perioden fra 2006 til 2014. Dette gælder fx biler (placeret i gruppen Transport), mobiltelefoner (Kommunikation) samt fjernsyn og computere (Fritid og kultur). Som eksempel kan nævnes, at 0,3 pct. af de enlige seniorers forbrug udgøres af computere mod 0,8 pct. i gennemsnit over alle husstande. Samtidigt er prisen på computere faldet med 60 pct. i perioden. Forskellen i forbrugsandelen på 0,5 procentpoint på computere mellem enlige

¹ En hovedperson er defineret som den person i husstanden, der har den højeste indkomst

² Varegruppen *Bolig* udgøres i væsentlig grad af husleje, der udgør ca. 2/3 af det samlede forbrug i denne varegruppe. Den resterende del er i høj grad el, vand og varme. Huslejeindtægten beregnes på baggrund af både faktiske huslejer i lejeboliger og estimerede lejeværdier for ejerboliger. For ejerboliger estimeres en værdi, som boligen teoretisk kunne lejes ud til. Det betyder, at omkostninger til boligglån samt salgspriser på boliger ikke indgår direkte i den estimerede værdi. Hvis man ikke havde valgt selv at bo i boligen, men i stedet havde valgt at leje den ud, kunne man i stedet have haft den teoretiske lejeindtægt. Den mistede teoretiske lejeindtægt svarer så til forbruget af ejerbolig.

seniorer og alle husstande i gennemsnit ganget med merfaldet i computerprisen på 76,3 pct.³ giver ca. 0,4 procentpoint. Med andre ord forklarer det lavere forbrug af computere ca. en tiendedel af forskellen i inflationen mellem enlige seniorer og alle husstande på 4,6 procentpoint. Det lave forbrug af teknologiske varer er derfor med til at forklare, hvorfor enlige seniorer har mærket de højeste prisstigninger i perioden.

Husstande med to voksne med børn har derimod et relativt højt forbrug af varer med teknologisk indhold, og de har derfor i høj grad fået glæde af faldende priser for disse varer. Dette er med til at forklare, at børnefamilier bestående af to voksne med børn har haft glæde af den laveste prisudvikling fra 2006 til 2014. På samme tid har disse husstande det relativt laveste forbrug af bolig, hvor priserne er steget relativt meget. Dette bidrager også til, at børnefamilierne har haft relativt lave prisstigninger på deres forbrug i perioden.

Tabel 1 Forbrug på varegrupper i pct. af samlet forbrug (gennemsnit i perioden 2006-2014)

	Alle	Enlige under 60 år uden børn	Enlige 60 år eller over uden børn	Enlige med børn	To voksne uden børn (hovedperson under 60 år)	To voksne uden børn (hovedperson 60 år eller over)	To voksne med børn
	pct.						
Samlet	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Fødevarer og ikke-alkoholiske drikkevarer	11,9	10,4	10,3	13,5	11,1	11,5	13,4
Alkoholiske drikkevarer og tobak	4,0	5,5	4,1	3,7	4,7	3,9	2,9
Beklædning og fodtøj	4,9	4,7	3,3	7,7	4,5	3,6	6,0
Bolig	29,9	30,3	39,4	31,3	27,3	33,8	26,9
Boligudstyr og husholdningstjenester	5,7	5,1	4,4	4,8	6,8	6,2	6,0
Sundhed	2,9	2,5	4,5	1,5	3,2	4,4	1,8
Transport	12,6	11,3	7,3	8,6	14,5	12,4	12,6
Kommunikation	2,0	3,0	1,5	4,0	2,1	1,3	1,8
Fritid og kultur	10,7	11,5	9,9	10,2	10,6	10,1	10,7
Uddannelse	0,8	0,5	0,3	1,8	0,4	0,2	1,3
Restauranter og hoteller	5,0	7,6	2,7	3,5	7,0	3,6	4,5
Andre varer og tjenester	9,7	7,8	12,3	9,3	7,7	9,0	12,1

Faldende realindkomst for enlige under 60 år uden børn

For den enkelte husstand er det ikke kun prisudviklingen, der er interessant for forbrugsmulighederne – udviklingen i husstandens disponible indkomst⁴ har ligeså stor betydning. Hvis fx priserne er steget 10 pct., mens indkomsterne samtidigt er steget 20 pct., vil husstandene være stillet bedre, da de vil kunne købe flere varer og tjenester på trods af de højere priser.⁵ Udviklingen i den relative forskel mellem disponible indkomster og priser kaldes udviklingen i *realindkomsten*. Tabel 2 nedenfor viser udviklingen i realindkomsten for de forskellige husstandstyper.

Enlige seniorer har, som beskrevet ovenfor, mærket den største prisudvikling fra 2006 til 2014 på 20,9 pct. Men samtidigt har de haft den næsthøjeste indkomstudvikling i perioden på 30,4 pct. Samlet ender deres realindkomst derfor med en stigning på 7,8 pct., som faktisk er over gennemsnittet.

Husstande med to voksne uden børn, hvor hovedpersonen er 60 år eller over, har haft den største stigning i realindkomsten fra 2006 til 2014 (12,9 pct.), hvilket hænger sammen med, at de havde den højeste indkomststigning i perioden på 32,9 pct. For begge husstandstyper hænger de høje stigninger i deres disponible indkomster i høj grad sammen med stigende udbetalinger fra private pensionsopsparinger⁶.

³ Prisfaldet på 60 pct. tillagt stigningen på 16,3 i det samlede forbrugerprisindeks giver 76,3 pct.

⁴ Den disponible indkomst består af summen af erhvervsindkomsten ekskl. obligatoriske pensionsindbetalinger, offentlige overførsler inkl. de skattefrie overførsler, formueindkomst, løbende pensionsudbetalinger og lejeværdi af egen bolig. Dette fratrækkes arbejdsmarkedsbidrag direkte skatter, betalt underholdsbidrag og renteudgifter.

⁵ I det konkrete tilfælde er forbrugsmuligheden (realindkomsten) steget med $(120/110 - 1) \cdot 100 = 9,1$ pct.

⁶ Kilde: De ældres indkomst - det grå guld. Jarl Quitzau. I: Samfundsøkonomen, 2016, nr. 2, S. 16-22.

Enlige under 60 år uden børn er den eneste husstandstype, der har oplevet et fald i realindkomsten i perioden (minus 3,8 pct.). Dette skyldes i høj grad lave stigninger i indkomsterne, hvilket bl.a. hænger sammen med en stigende andel af unge studerende i gruppen. Den ændrede sammensætning betyder, at selvom enlige under 60 år uden børn som gruppe har oplevet faldende realindkomst, så har de enkelte husstande i gruppen ikke nødvendigvis haft faldende realindkomst i perioden.

Tabel 2 Forbrugerprisudvikling og realindkomst. 2006-2014

	Forbrugerprisudvikling	Indkomstudvikling (median)	Udvikling realindkomst
	pct.		
Alle	16,3	20,5	3,6
Enlige under 60 år uden børn	15,5	11,2	-3,8
Enlige 60 år eller over, uden børn.	20,9	30,4	7,8
Enlige med børn	15,7	22,7	6,0
To voksne uden børn (hovedperson under 60 år).	15,9	24,4	7,3
To voksne uden børn (hovedperson 60 år eller over)	17,7	32,9	12,9
To voksne med børn	15,0	28,8	12,0

Boks 1. Beregning af husstandsopdelt inflation

Danmarks Statistiks forbrugerprisindeks måler prisudviklingen på de varer og tjenester, som forbrugerne køber. Forbrugerprisindekset viser prisudviklingen for den gennemsnitlige forbruger i Danmark og er en meget anvendt indikator for inflationen. Forbruget for den enkelte husstand svarer imidlertid sjældent nøjagtigt til det gennemsnitlige forbrug. Derfor vil inflationen for den enkelte husstand også afvige fra udviklingen målt ved det samlede forbrugerprisindeks, da prisudviklingen varierer mellem forskellige grupper af varer og tjenester.

For at belyse forskellene i inflationen for forskellige husstandstyper har Danmarks Statistik beregnet nye forbrugerprisindeks opdelt på udvalgte husstandstyper for perioden 2006 til 2015. Disse nye forbrugerprisindeks tager hensyn til, at forbruget afviger mellem forskellige husstandstyper. Fx vil seniorer (60 år eller over) i gennemsnit have et andet forbrug end børnefamilier. Da der endnu ikke er offentliggjort tal for indkomsterne i 2015, er der i analysen anvendt data for perioden til og med 2014 for at kunne sammenholde inflationsudviklingen med indkomstudviklingen.

I forbrugerprisindekset sammenejes prisudviklingen på de enkelte vare- og tjenestegrupper med deres budgetandele (vægte) for at beregne den gennemsnitlige prisudvikling i Danmark. Vægtene bag forbrugerprisindekset er baseret på data om det private forbrug fra Nationalregnskabet kombineret med detaljerede data om forbruget fra Forbrugsundersøgelsen. De husstandsopdelte forbrugerprisindeks er beregnet ved at justere vægtene bag forbrugerprisindekset med oplysninger om forbruget for forskellige husstandstyper anvendt i Forbrugsundersøgelsen. Hvis en husstandstype har haft et relativt lavt forbrug på fx chokolade, så er vægten på chokolade justeret ned for denne husstandstype i beregningen af det husstandsopdelte forbrugerprisindeks.

Prisudviklingen på de enkelte detaljerede varegrupper er derimod antaget at være den samme på tværs af husstandstyperne. Fx er prisudviklingen på chokolade den samme i alle de husstandsopdelte forbrugerprisindeks. Der er med andre ord ikke taget højde for, at prisudviklingen på de enkelte varer kan variere, og at børnefamilier fx køber Kinderæg, mens seniorer i højere grad køber Anton Berg. Derfor er det alene forskelle i forbrugsmønstret (vægtene) mellem husstandstyperne, der afspejles i de husstandsopdelte forbrugerprisindeks.

Både forbrugerprisindekset og Forbrugsundersøgelsen er baseret på stikprøver, hvorfor begge statistikker er behæftet med stikprøveusikkerhed. Dette bør tages med i betragtning ved fortolkning af de husstandsopdelte forbrugerprisindeks.

De nye husstandsopdelte forbrugerprisindeks er tilgængelige i tabellen PRIS200 i statistikbanken.dk.